

Иван Вазов

Среща

В една от крайните улици на София, отскоро прокарани, вървеше една неедра, но хубавичка и напета селянка, пременена празнично (тоя ден беше празник) с пъстрообшит сукман, с чист бял нагръдник, с алена престилка, забрадена гиздаво с жълта шамия, както ходят невестите къде Вакарел. Тя носеше една шарена торбица.

Когато селянката стигна къде края на улицата, тя се спря при вратнята полуотворена в един стобор. Тоя стобор заграждаше доста голям двор с градина, насадена с няколко дръвчета – дребни и мършави, както са всичките в София – и развеселена с моравокадифени теменуги, с кичеста ралица и няколко стърка смесна китка, всичките клюмнали под жежките лъчи на слънцето. В дъното се издигаше двуетажна къща с балкон и с някакво триъгълно украшение от рязани дъски на челото както на „шале“.

Беше голяма жега. Младата невеста погледна през пречките на вратнята, бутна и влезе в двора боязливо. Дворът беше пуст, както и улицата; на прозорците не се показваше никой, макар че с отварянето на вратнята издрънка и звънчето, което я съобщаваше с къщата. Селянката се поозърна, почака. Мина се няколко време, никой не излизаше, нито пък се чу някакъв шум отвътре, който да обади, че там има живи хора. Тя си отри пота на лицето и пристъпи още няколко крачки до къщата, да се намери на сенчица. Като чака и слухтя доста очудена няколко време, тя похлопа на входните врата и извика:

– Стояне!

Но и на вика й никой не излезе. Тя тогава забеляза, че на прозорците на долния кат бяха спуснати завесите. Тия закрити прозорци посред пладне и това мълчание я направиха да помисли, че хората ги няма тука, оставили са тая къща, а може би и София. Така приличаше да е работата. При тая мисъл едно скръбно недоумение се изписа по лицето й... Тя пак излезе на улицата, за да види някого. Из съседната вратня излязоха няколко деца и заиграха там на „топ“. Селянката се обърна към по-голямото от тях:

– А, бре стрина, я слушай, камо е наш Стоянчо? Ти знаеш ли наш Стояна?

Детето погледна очудено, па пак отърча да грабне топа и не й отговори нищо.

Тя повтори питането си. Но и тоя път нема успех. Хлапачето беше твърде улисано с играта си и нито се вече извърна към нея. Тя изгуби надежда да заприказва с децата и фана да назърта за другиго. Но улицата оставаше пуста нататък. Минаха по едно време двамина-троица хора,

но те идеха от други улици и не можеха нищо да знаят. Те я разгледаха с някакво безочливо любопитство, хубавото ѝ лице пламна от червенина и тя се извърна на друга страна. Тя беше забелязала днес много подобни погледи у ония, които я срещаха, но нейните очи искаха погледа на другиго, когото напразно диреше. Два часа се минаха така, а тя стоеше изправена до стобора, на тясната ивица от сенчица, която той правеше. Сърцето ѝ потреперваше от нетърпение и скръб. „Бари жив ли е да зная“, помисли си тя. Па отиде, та почука на съседната вратня, може тука хората да ѝ обадят. И тука нема отзив; надникна даже в прозорците на долния кат, но вътре никого не видя. Тя остана слисана.

– Та тука свето е измрел! – издума си тя, като стисна зъбите си нетърпеливо.

Слънцето беше на пладне. Време не ѝ оставаше да чака. Тя трябваше да тръгне и да се върне тая вечер, макар и в мрак, в село, ако не искаше да остане да ношува в тоя непознат град. Другарките ѝ я оставиха. Тя се поозърна още малко – нищо... Тя пак фърли скърбен поглед през пречките на вратнята в двора, дето нито я посрещна, нито я изпраща някой. Той стоеше умрял и мълчалив. Ненадейно една вратня се хлопна надясно от нея, отгоре, над главата ѝ. Тя дигна очи и видя, че тая врата се отвори на балкона на съседната къща, обърнат към двора, в който тя дири Стояна. Из вратата излезе една жена на години, с доста почтен вид, облечена в черно, и седна на сянка в един стол на балкона, нареден със саксии с молоха. Младата селянка рипна от радост, като видя жив човек, с когото да прикаже.

– Бабо, бабо! – извика тя с един глас, от който екна цялата улица.

И тя залепи в нея соколовия си поглед, като че ли искаше с него да я улови и задържи да не би пак да изчезне.

Госпожата се наклони над железния пармаклък и я погледна с любопитство и с добродушен вид.

– Какво е, невясто?

– Ами дека се е дянал капитанино, дето е тука?

– Няма ги, невясто, сега.

– Дека са, бабо?

– Отишли са на баня в планината... Сега нали видиш – жежко, невясто... Защо ти са?

Но селянката вместо да отговори попита:

– Та и момчето е с тях, така ли?

– Кое момче?

– Момчето ми, бабо, солдатино, нали е при капитанино?

– Ха, денчикът ли?

– Той, той, бабо, та ти го знаеш! – извика възхитена селянката.

– Знам го... Какво ти е то, момчето, брат ли ти е? – попита госпожата, като не можеше да предполага, че то ще е син на тая толкова млада жена.

– Не, не, не, невяста му съм!

Госпожата се поусмихна.

– Да ти е жив, невясто, добър юнак си имаш... Та него ли дири?

Госпожата ѝ обясни, че преди две недели нещо го видяла, че шътал по двора, здрав и юнак, а преди десетина дена офицеринът тръгнал за баните и разумява се, с него и денчикът. Трябва да се завърнат след две недели, доколкото тя знае. Много добро солдатче, Стоян, и разумно... Тя го знае...

Селянката зяпаше в устата на госпожата и гълташе всяка нейна дума. Тя я запитва още и узна всичко онова, което госпожата знаеше за Стояна; тя не знаеше как да се отплати на тая добра жена, дето я пораздума и зарадва.

– Ех, то, бабо, като си доде Стоян, поздрави го от мене, да му речеш три пъти: Милена, невястата, много здраве, рече, да ти кажа... Доходи за тебе, ама те нема, та се не видохте... Чу ли, бабо? И кажи му, че му донесох нещичко, чорапци и дружко... Ех, че как не го заварих... Сполай на тебе, че се случи...

Селянката се наведе, развърза торбичката, загреба шепа черешки и ги поднесе към балкона, от който я деляха няколко метра.

– Бабо, как да ти дам да позобнеш черешки... За момчето ги носех... Заповядай...

И като видя, че е невъзможно да досегне балкона, тя направи движение да влезе в портата, за да занесе черешите на госпожата.

– Благодаря, невясто, недей се труди... Черешарка не съм... От кое село беше ти?

– От П.

– Дал ти господ сила, булка – каза госпожата, като гледаше през покривите жълтеникавите баири в хоризонта на изток, зад които беше селото на селянката.

– Прощавай, бабо, и когато дойде Стоян, три пъти му кажи много здраве от мене... Милее те, кажи, много Милена...

И тя тръгна бързо нататък.

Милена беше се женила преди година и половина за Стояна, по любов. Голяма беше радостта им, дълбоко благополучието им, но за късо време: два месеца бяха годеници, месец – младоженци. Един месец само – па остана съща вдовица: зеха Стояна във войската. Не видя си булчинството. Много сълзи пролива Милена. Остана между зли и намусени свекъри... Радост имаше само, когато дойдеше от Стояна много здраве, а той често прашаше хабери по селяни. Милена само от тия хабери и за тия хабери живееше. Само веднъж тя се много кахъри за него, кога се поболя и влезе в болницата. Но даде господ, та оздравя... А сега е още по-добре: от три месеца е денчик при капитанина и много се фали с човека... Защо не са добри хора и у дома ѝ? Свекърът, а свекървата хеле, люто я мъчат; нагрозили са я зле, всеки ден клетви и поразии... Живот се не живее веке! Да беше Стоян дома, закрилял би я, но няма го, та и от три недели не го е разбрала. Тя се открадна вчера и дойде да го види, да му се порадва, да му се поплаче, та да знае Стоян какво копнее жена му... Но няма го, няма го тука! Сега пак в почерняла къща отива, неутешена, непогалена със сладка думица от никого. Хеле добре, че барем го разбра, че е здрав и жив. Каква добра е тая стара жена!... Той сега е на баните в планината... И видя Милена там стръмни борови гори, сенчести хладни долини, дето шурти пенлива бистра река... Навярно такава е мястото, дето е сега Стоян, в планината се такава бива: зелено, хладовина, весело... И дойде ѝ на ума рекичката и долината в тяхната планина, дето тя белеше платно, и клонестия върбак – там най-напред се бяха срещнали и залюбили... Подир две недели Стоян ще се завърне. Тогава вече как-как ще литне тука и ще го намери... Ех, кога ли ще изминат тия две недели?

С подобни мечтания в главата Милена продължаваше да върви из улиците, без да обърне внимание на нещо, без да види едного от стотините хора, мъже и жени, които среща. Тя нямаше какво да вижда, градът беше мъртва и глуха пустиня за нея, щом нямаше в него Стояна. Тя машинално само се отбиваше ту на една страна, ту на друга, за да даде път на файтоните. Тя се беше озовала в многолюдната Витошка улица и вървеше из средата ѝ. Изведнаж Милена съгледа, че право срещу нея се зададе някакъв черен куп, някакво странно нещо, за което никога не можеше да си въобрази какво ще е. Тогава тя се отби на тротоара и се спря да види какво минува: видя едни черни кола, цели почернени, и малко другояче, които теглеха полека два черни коня; вътре в колата лежеше само един дълъг, черен ковчег, а отпреде беше седнал при возача солдатин, поп с кръст в ръка и с патрахил на рамена. Зад колата вървяха и два

реда солдати. Милена зяпаше в недоумение; тя се не догаждаше, че вижда погребението на един войник; разбра само, че това шествие има някакво черковно, религиозно значение, разбра това по попа, който стоеше на колата с кръст, и по мъжете, които си сваляха шапката при срещата на черната колесница... Тя си продължи пак пътя. Тя не попита никого какво беше това. Градски работи. Малко ли чудесии вижда в тоя град, който нито е сънувала? Но ней що ѝ трябва всичките тия чужди хора и чужди работи? Само Стоянчо ѝ е мил, друго нищо няма за нея интересно и в тоя град, и на света. Едничкото нещо, което ѝ поговори на сърцето, бяха войниците; тя виждаше в тях Стояновите другари. Кой знае, може би и някой от тия момци да се познава, да са приятели със Стояна. И тя се пак извърна и гледа няколко време с умиление отходящия нататък взвод на войниците.

Когато Милена щеше току да улови друга улица, тя видя на железната чешма, че се миеха няколко солдати; неволно фърли очи на тях, като че искаше в тях да види мъжа си, макар че тя хубаво знаеше, че мъжът ѝ не може да бъде тука. Но пак това не биде напразно. Тя видя един от солдатите с отхлупена назад шапка, който си обрисваше лицето с кърпа, и го позна. Той беше от село. Тя тичешката отиде към него.

– Димитре? – извика тя весело.

– Добре дошла, Милено!

Войникът я присрещна и ѝ подаде ръката си. Първата дума на Милена беше за Стояна: виждал ли се е скоро със Стояна, как е Стоян, и му разправи как го дирила, но бил отишъл с капитана си на бани...

Войникът я изгледа позачудено.

– На бани? – попита той.

– Ами на баните, с капитанина си и с жена му.

Димитровото лице доби недоверчиво изражение.

– Наздраво знаеш ли, Милено?

– Та нали ти аз думам, Димитре? Оная жена, старата, няма да ме лъже?

– Как? Чудно... Та той излязъл из болницата? – извика войникът.

Селянката го изгледа сърдито.

– Та ти сънуваш, ти нищо не знаеш, Димитре? От болницата Стоянчо е излязъл още миналата година... А сега слугува при капитанина, в къщата му, и капитанинът го завел със себе си на баните. Та един час нали приказвах със старата жена?

Милена във вълнението си не бе разбрала, че госпожата беше ѝ

говорила предположително, колкото се касаеше за Стояна.

– Ще се завърнат след две недели!

Войникът климна с глава отрицателно. Той разумя заблудението на Милена, стана му много жално за нея. Но строгостите на войнишкия живот затвърдяват чувствителността на сърцето и той каза без забикалки:

– Какво ми пееш ти, Милено? Стояна го занесоха на болницата още преди петнайсетина дена. Зле бил, казват. Я по-добре иди да го видиш, хазър си тука... Хай иди, поздрави го и от мене... Хей, там болницата... Прощавай...

И Димитър, като й разправи посоката на болницата, се затече да стигне другарите си, които се бяха запътили към казармата.

Краката на Милена се подкосиха. Светът фана да й се върти пред очите и мислите й се забъркаха... Тия страшни думи на Стояновия другар изгониха всичките благи чувства и сладка увереност в душата й. Тя не знаеше защо, но Димитровото съобщение миришеше така на истина, на най-страшна истина, боже! Страшно й беше сега. Като се посвести малко, тя се запъти като пияна, излезе на полето, на зелената равнина и видя белите сгради на болницата. Подир много лутане и разпитване там, тя узна към кого трябва да се обърне, за да пита за Стояна и да поиска да я пуснат при него.

– Как му е името на болния? – попита чиновникът, човек барачест и намръщен.

– Казах ти, я: Стоян го викат – отговори Милена със сфанат глас и с глава зашеметена от миризмите на болничните лекарства.

– Стоян, кой, чий? Името на баща му?

– Стоян Тасков. Таско думаха баща му.

– От кое село?

Милена обади името на селото.

– Кога е постъпил тука?

– Че знам ли? Димитър ми каза, че петнайсетина дена има от ка'го докарали тука.

Милена впери уплашена очи в лицето на чиновника, който фана бързо да прелистя някакъв тефтер, тя с трепет очакваше на всеки миг да я погледне и да й каже: „Тука е!“ И тя виждаше вече с трепет в ума си Стояна на леглото, изсъхнал, пожълтял от страдания, щото мъчно може да го познае.

Две-три минути чиновникът търси с начумерено чело, па най-последно каза:

– Няма го тука, не е постъпал тука такъв болник.

Сърцето на Милена се праметна от радост. Надеждата я съживи.

– Нали го няма тука? Оная старата жена право ми казваше, че е отишъл с капитанина си на баня в планината... Защо ме излъга Димитър, та ме уплаши? Аз знаех, че Стоян е далеко сега, аз знаех... знаех... – гълчеше радостно Милена на чиновника, като че искаше да дели с него щастието си...

Как ѝ се видеше добър тоя човек сега! Макар и така начумерен и зъл от пръв път, пък стои някак си хубаво лицето му сега и ти се иска да го гледаш... Радостта ѝ мятеше ясна пелена въз всичко, що я окръжаваше.

– Няма го тука! – повтори равнодушно чиновникът, като оттикна тефтера и се залови за първата си работа.

Милена разбра, че нямаше вече тука работа, и излезе в двора. Гърдите ѝ се разпуснаха на свободния въздух. На душата ѝ беше леко и весело. Тя се запъти към вратата. Но в това време я извикаха от прозореца на кантората, отдето тошу-що излезе. Тя се извърна, па извика плахо:

– Ух, забравих си торбата!

И тутакси се повърна там, дето я повикаха, за да си я земе. Тя я намери до вратата, дето я беше сложила, грабна я и тръгна да излезе.

– Чакай, булка, къде отиваш? – извикаха из писалището.

Тя се извърна и видя там сега двама души над един тефтер. Очевидно не за торбата я викаха – те надали бяха я забелязали, а друго нещо имаше да ѝ кажат.

Тя се повърна и се спря зачудена.

– Как викаха твоя мъж? – попита другият голобрад чиновник, когото одеде нямаше в писалището.

– Стоян Тасков от село П. – отговори натъртено Милена.

– От П. Стоян Атанасов, предаден от капитан Начев... – произнесе голобрадият чиновник, като натискаше нещо с пръста на тефтера.

– Да, той е – избъбра другият.

После и двамата се посшушкаха. Голобрадият чиновник изскокна.

– Тука ли бил? – попита с разтреперано сърце Милена.

– Почакай малко, невясто! – каза ѝ другият, като запали цигара и зе перото от ухото си да пише.

Милена остана като закована. Какво имаше? Стояна ли щяха да изведат?

Върна се скоро младият чиновник с една вълнена торбица с черни резки в ръката.

– Стрино, земи тая торбица, та си я носи!

Милена пое торбата неволно и зачудена.

– Стояновата торба! – изкрещя тя и погледна в недоумение двамата чиновника.

– Да, занеси я у вас... Тук са неговите вещи... Господ го прибра, невясто, преди малко го закопах – каза бързо чиновникът, за да не продължава неприятните обяснения.

Милена погледна втрещена, като че не можеше да разбере тия думи, па се фана за главата, извика, та понесе цялото здание. Па се тръшна до вратата с паднала кърпа. Тя захълца и вайкаше, и стискаше Стояновата торба. Тия раздирателни викове пронизваха душата на човека.

Чиновникът скоро изгуби хладнокръвие; той извика строго:

– Булка, стига, стига, иди си... Мъжът ти умрял – е, умрял; и у вас да беше, пак щеше да умре. Хай не пискай, върви си...

Милена го не чуваше в отчаянието си.

Тогава той сериозно се ядоса:

– Чуваш ли, не обичам да ми пискат!... – извика той, като стана. – Едно солдатче, а прави салават и олелия, като че е умрял фелдмаршал... Чорт поberi! – завърши той ниско.

Тоя чиновник, видял вече толкова чужди нему и неизвестни мъртвци, изнесени оттука, и навикнал вече на подобни сцени на човешка скръб, не беше способен да се трогне от Миленината, нито да я уважи. Сърцето му беше затъпяло за жалостта, както у поповете и докторите... Сърцераздирателните й викове само му досадиха.

Милена остави смаяна болницата с две торби на гръб вместо една. Тя тръгна напосоки, без да знае накъде отива. Така тя се озова пак в града, във Витошка улица. Тя вървеше и хълцаше, и очудваше ония, които я срещаха. Но скоро тя се сепна, озърна се и се спря. Тя се спря именно на онова място, дето се беше спряла и по-напред, за да гледа любопитно погребалната колесница, и изведнаж й дойде на ума тая колесница, и попа, и войниците, и дългия чер ковчег. И ужасно откровение озари ума й сега.

– Майчице, ами че той е бил одева! – извика тя и изплака безпомощна, като се облегна до стълба на фенеря.

Един стражар я приближи и бутна за рамото:

– Буле, не смущавай публиката на улицата.

Милена се отплесна от него и бързо се запъти по дирите на черната колесница.

Тя се отпрати за гробищата.

Милена замръкна не много далеч от София и ношува в едно кърско ханче. Тя се унесе едвам къде среднощ. Тя пак видя тая нощ Стояна – видя го в някаква весела планина, дето широки сенки падат от кичестите дъбове, а шуртенето на хладната балканска речка вечерникът разнасяше надалеч... Тя си спомни, че бе сънувала, какво Стоян бил умрял в болницата, че срещнала колата, с които го влачели да го закопаят... че тя е ходила и падала на гроба му... Какъв страшен и лъжлив сън! Тя благодареше бога, че било това сън... Цяла нощ бълнува и пълска тя... И когато се пробуди по зори, тя всичко помнеше, всичко, но дълго не можеше да разпознае кое беше истинското и кое бе чист сън.

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Надежда Владимирова

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/5008>]